

Др Гордана Николић¹, научни сарадник
Министарство унутрашњих послова Републике Србије
Полицијска управа у Нишу
Одељење криминалистичке полиције
Србија

УЦЕНА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ У 20. ВЕКУ

Апстракт: Кривично дело уцене се у кривичном законодавству Србије појавило релативно касно, сматрајући се до тада привилегованим обликом изнуде, што заправо оно и јесте. Инкриминацију своје радње извршења ово дело није пронашло ни у Душаном закону, првом кодификованом законском тексту, иако се на неколико места појављују изрази сила, крађа и остали елементи имовинских кривичних дела, али ни у законодавству 19. века. Уцена је своју прву нормативну одредбу у посебном члану добила тек у законодавству 20. века, у Кривичном закону Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1929. године, сматрајући се формално привилегованим обликом изнуде, а своју самосталну инкриминацију у смислу и свог назива тек у Кривичном закону ФНРЈ из 1951. године. У позитивном кривичном законодавству уцена је сложено имовинско, насилничко кривично дело, али и облик организованог криминалитета. Аутор у раду анализира уцену у кривичном законодавству Србије кроз историјске законске текстове 20. века, учинивши осврт и на инкриминацију овог дела у позитивној примени кривичног законика, на основу чега изводи закључке о бољим и ефикаснијим решењима, као и важности историјској развоја овог кривичног дела.

Кључне речи: уцена, кривично законодавство, историја, 20. век, кривични законик

Уводне напомене

Двадесети век одликују прецизнији, систематичнији и уређенији закони (законици) у односу на законодавство 19. века, који се састоје из два дела: а) општег и б) посебног дела у коме су систематизована поједина кривична дела и

---

¹ *chupka84@gmail.com*; Gordana Nikolić, Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia, Police Department in Niš, Serbia

казне прописане за њихове учиниоце. Тако сва законска решења у овом периоду предвиђају посебну групу кривичних дела против имовине као самосталну целину.

Најзначајнији Законици из овог периода су Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца; Кривични законик ФНР Југославије и Кривични закон СР Србије. Стварањем прве заједничке државе јужнословенских држава под називом Краљевина Срва, Хрвата и Словенаца 1. децембра 1918. године, заокружен је и целокупни правни систем нове државе, те је донет и Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1929. године који је ступио на снагу тек 1930. године у време када је ова држава променила назив у Краљевина Југославија.

Иако је уцена своју законску одредбу самосталног дела пронашла тек у законодавству 20. века, њене почетне инкриминације се могу пронаћи у Криминалном (Казнитељном)² закону за Књажество Србије из 1860. године, за које се прописује кажњавање затвора до две године и која се састоји у насилном изнуђивању имовинске користи од другог лица употребом специфичне претње: а) да ће за нека његова кажњива дела властима јавити и б) да ће нека његова дела обзнанити (јавно објавити, обнародовати). Ово дело постоји ако је предузетом радњом остварен циљ – да се друго, дакле, принуђавано лице уопштено „обезважи и понизи” (дакле, омаловажи, повреди његова част и углед). Уколико и поред предузете радње извршења није наступила законом предвиђена последица, тада је за учиниоца прописана казна затвора до шест месеци или новчана казна до две стотине талира.

Ово је једино месту у законодавству 19. века где се помињу елементи радње извршења уцене и то као посебног облика изнуде, док се нигде пре тога уцена није појављивала ни као посебни, привелоговани облик изнуде, а ни као самостално дело, будући да се систематизација кривичних дела, први пут и појављује управо у Криминалном (Казнитељном) закону за Књажество Србије из 1860. године.

С тим у вези, у наредном тексту рада биће анализирано кривично дело уцене у законским текстовима 20. века, након чега ће бити учињен кратак осврт на данашњу, позитивну инкриминацију овог дела, на основу чега ће анализом развоја овога дела кроз историјске законске текстове Србије до актуелне инкриминације бити изведени закључци о радњи извршења и кажњавању уцене, као и свим кривичноправним одредбама историјског развоја овог кривичног дела.

---

² Назив казнитељно или криминално право одговара тадашњем схватању да се у центру ове граде права налази појам казна, односно криминално дело, злочин – лат. *crimen*.

Инкриминација уцене у Кривичном законнику Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца³ из 1929. године⁴ је кривична дела против имовине прописао у двадесетседмој глави под називом: „Кривична дела против имовине” (чл. 314–383). Ова глава у другом делу под називом: „Разбојништво и изнуда” садржи имовинска кривична дела насилничког карактера у одредбама чл. 326. до 332, иако се овде ради о неименованим кривичним делима.

У јавној расправи се искристалисало схватање, које је унето у Пројекат законика 1922. године, да због опасности, раширености појаве и великог броја оштећених лица, треба унети и посебан облик изнуде у виду *уцене* по француском узору – као кривично дело *шаниџе*.

Кривично дело изнуде⁵ је предвиђено у члану 329. Кривичног законика.⁶ Дело се састоји у принуђавању другог лица да нешто учини, не учини или трпи на штету своје или туђе имовине претњом каквим злом или довођењем у стање неспособности у намери да се на тај начин себи или другом прибави противправна имовинску корист. Овај основни облик изнуде се називао проста изнуда. Покушај дела такође је био кажњив према изричитој законској одредби. Покушајем се сматра када је претња или сила отпочела, али имовина пасивног субјекта још увек није била оштећена. За ово је дело прописана кумулативна казна *сиројої зайвора, новчана казна и љубиџак часџињих љрава*.

У Коментару Кривичног закона Краљевине Југославије М. Чубински је истакао да „имовина има велики значај у прошлости и садашњости и да се јављала као најчешћи објекат напада, те да се у статистици сваке државе кривична дела против имовине врше у огромном броју”. Тако он закључује да се разлика између садашњости и прошлости састоји само у томе што су раније преовлађивала простија имовинска дела по начину извршења, као што су крађе и дела везана са насиљем, као што је разбојништво, а сада поред крађе, која је у статистици задржала прво место, све више расте број превара и шантажа.⁷

Законодавац је прописао и квалификовану врсту изнуде и то у случају уколико учинилац предузме радњу принуђавања у намери да изврши изнуду на

³ Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевина Југославија) је постојала од 1. децембра 1918. године до 29. новембра 1945. године. Заузимала је територију данашње Србије, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе и највећи део данашње Хрватске и Словеније. На челу Краљевине се налазила династија Карађорђевић.

⁴ Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, *Службене новине*, број 33-XVI од 9. фебруара 1929. године.

⁵ Т. Живановић, „Изнуда у српском казненом законнику”, *Архив за љравне и друшџивене науке*, бр. 5–6, 1909, 395–401.

⁶ Више: Д. Лазић, *Кривични законик од 27. јануара 1929. љодине, Поседни гео*, Београд 1934.

⁷ М. Чубински, *Научни и љравниџични коментџар Кривичноџ законика Краљевине Јуџославије*, Београд 1934, 267–268.

следећи начин: а) претњом другом лицу убиством или општеопасним злочинством и б) употреби силу против другог лица. За ово је дело прописана казна робије до пет година.

Уцену (шантажу) инкриминише законска одредба члана 331. Законика која гласи⁸: „Ко у намери изнуде саопшти коме да ће против њега или њему блиских лица предати што год јавности што би њиховој части шкодило и тиме га принуди да учини или не учини или трпи нашто на штету своје или туђе имовине казниће се строгим затвором и новчано”.

И ово дело чине следећи елементи: а) радња извршења је принуђавање другог лица, б) циљ предузимања радње је да оштећени сам нешто учини, не учини или трпи на штету своје или туђе имовине, в) радња извршења се предузима специфичном претњом – претњом да ће се за оштећено или њему блиско лице предати, дакле, открити јавности нешто што би шкодило њиховој части и угледу и г) радња извршења се предузима у одређеној намери која постоји на страни учиниоца у време извршења дела, али која не мора бити и остварена у сваком конкретном случају – у намери да се на тај начин себи или другом лицу прибави противправна имовинска корист.⁹

Вршење изнуде или уцене (шантаже) у облику привидног реалног стицаја – предузимањем више истих или истоврсних дела према истом или различитим лицима: а) у виду колективног кривичног дела из заната – са намером прибављања противправне имовинске користи и б) у виду продуженог кривичног дела представља најтежи облик овог имовинског кривичног дела за који је прописана казна робије до петнаест година.

У Кривичном законнику Краљевине Југославије са практичним коментаром и посебним објашњењем аутора Т. Јанковића¹⁰ се разјашњава разлика између изнуде и принуде, као и изнуде и разбојништва. Тако се према наводима аутора изнуда од принуде разликује у томе што претња код изнуде може бити садржана и у мањем злу, а не само злочинством и преступом, као што је случај код кривичног дела принуде. Такође, код изнуде се као последица јавља имовинска штета на страни оштећеног, чега код принуде нема.

Овај аутор је објаснио и разлику између изнуде и разбојништва на следећи начин: 1) код изнуде сам изнуђени чини себи штету у корист изнуђача или другог лица. Изнуђени ту штету чини себи не драговољно, него из страха под притиском претње изнуђача, док разбојник ствар сам одузима, 2) код изнуде може бити штете не само по покретну, већ и по непокретну имовину изнуђеног или другог лица, док је код разбојништва то само туђа покретна ствар, 3) код изнуде објект може бити и изнуђачева ствар с тим да штета буде по туђу имовину, 4) код изнуде претња може, али и не мора бити истовремена са опасношћу, док

---

⁸ Више: С. Франк, *Казнено право 2, Поседни гео*, Загреб 1934.

⁹ М. Чубински, *op.cit.*, 301–302.

¹⁰ Т. Јанковић, *Кривични законик Краљевине Југославије са практичним коментаром и посебним објашњењем за извођење наставе у Жандармерији*, Нови Сад, 293–296.

код разбојништва то не мора, 5) код изнуде, иако се прети истовременом опасношћу, то се не чини према животу и телу, већ према другим правним добрима и 6) сила код изнуде није употребљена зато да се ствар одузме, него зато да је изнуђени сам преда.

Уцена се разликује од изнуде само по природи, значају и карактеру претње доношењем одређеног зла – код уцене је садржина претње, не доношење било каквог зла, већ само претња да ће се објавити јавности нешто што шкоди части уцењеног или њему блиског лица. То је тзв шантажа. И покушај овог дела је кажњив према изричитом слову закона.

Уцена у Кривичном законнику ФНР Југославије

Кривични законик Федеративне Народне Републике Југославије¹¹ је донет 9. марта 1951. Године.¹² Он представља први систематизовани кривичноправни акт који је био у примени после ослобођења наше земље, а који је целокупно регулисао материју општег и посебног дела кривичног права.

Важно је нагласити да се у посматраној еволуцији кривичног дела уцене, по први пут у Кривичном законнику ФНР Југославије из 1951. године, поред кривичног дела: „Изнуда“¹³ уводи и самостално кривично дело: „Уцена“, које је до данас задржало најпре свој термилошки назив, па чак и у великој мери основне карактеристике и обележја бића основног дела.

Кривична дела изнуде и уцене се у Кривичном законнику ФНР Југославије налазе систематизована у глави двадесет која носи назив: „Кривична дела против друштвене и приватне имовине“. Она су прописана у одребама чл. 261. и 262.¹⁴

Основни облик кривичног дела изнуде се састоји у принуди другог лица да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине силом и озбиљном претњом¹⁵ у намери да се себи или другоме прибави противправна имовинска корист. За ово кривично дело је прописана казна затвора од најмање три месеца или строги затвор до десет година.

¹¹ Назив ФНРЈ је преименован из почетног назива Демократска Федеративна Југославија после избора за уставотворну скупштину, тачније 29. новембра 1945. године. Назив Федеративна Народна Република Југославија је задржан све до 1963. године када је после доношења новог Устава промењен у назив Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

¹² Кривични законик Федеративне Народне Републике Југославије, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 13, 1951.

¹³ Г. Николић и Т. Трајковић, „Кривична дела изнуде у законодавству Србије у 20. веку“, *Пешчаник*, бр. 15, Ниш 2017, 280–291.

¹⁴ М. Радовановић и М. Ђорђевић, *Кривично право, Посебни део*, Београд 1977, 301–304.

¹⁵ З. Стојановић, „О појму претње у кривичном праву“, *НБП, Журнал за криминалистичку и право*, Београд 2013, 1–16.

Тежи облик кривичног дела изнуде¹⁶ постоји ако је радња извршења основног дела предузета у виду заната (став 2). За овај тежи облик дела је прописана казна строгог затвора до дванаест година.

Кривично дело уцене је у Кривичном законнику ФНР Југославије прописано чланом 262. по узору на члан 156. швајцарског Кривичног законика као претња откривањем компромитујућег материјала за друго лице као облик озбиљне претње. Ово дело се састоји „у принуди другог да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине претњом да ће се против њега или њему блиских лица открити нешто што би њиховој части или угледу шкодило у намери да се себи или другоме прибави противправна имовинска корист”. Овде се ради о специјалном облику изнуде. За ово дело је прописана казна затвора најмање три месеца. Покушај овог дела је кажњив према изричитој законској одредби (став 2).

Тежи облик уцене постоји ако је радња извршења основног дела предузета у виду заната. За ово је дело прописана казна строгог затвора до осам година.

Имајући у виду да тежи облик кривичних дела и изнуде (као изворног дела уцене) и уцене постоји у случајевима уколико су дела извршена у виду заната, неопходно је објаснити шта се подразумева под изразом вршење дела у виду заната, што је прописано општим одредбама Кривичног законика ФНР Југославије. Наиме, кривична дела у виду заната представљају облик колективног кривичног дела (као привидни реални стицај по основу конзумпције) поред колективног дела у виду занимања и колективног дела из навике. Сматра се да је кривично дело извршено у виду заната уколико је учинилац извршио једно или више истих или истоврсних кривичних дела, при чему је испољио спремност, склоност да на овај начин остварује (стални, повремени или допунски) извор прихода, односно да прибавља противправну имовинску корист.

Измене које су уведене новелом Кривичног законика ФНР Југославије из 1959. године¹⁷ су се поред кажњавања за кривично дело изнуде ублажавањем казне строгог затвора са посебном максимума до десет година на казну строгог затвора посебног максимума до пет година, односиле и на дело уцене. Наиме, измене у основном облику овог кривичног дела (члан 262, став 1) су учињене такође у смислу кажњавања тако што је уместо прописане казне затвора од најмање три месеца, иста замењена увођењем посебног максимума казне строгог затвора до пет година, уз поштовање претходног посебног минимума од три месеца.

Поред тога, кривично дело уцене према новелираном тексту више није имало тежи облик испољавања, док је и покушај овог дела остао некажњив.

---

¹⁶ Ј. Радовић, *Кривично право ФНРЈ, Посебни део*, Београд 1955, 221–226.

¹⁷ Кривичног законика ФНР Југославије, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 30, 1959.

Одређење уцене у Кривичном закону СР Србије

СФР Југославија је после уставне реформе из 1974. године била састављена из шест социјалистичких република и две социјалистичке аутономне покрајине које су биле у саставу СР Србије: 1) Социјалистичка република Босна и Херцеговина; 2) Социјалистичка република Хрватска; 3) Социјалистичка република Македонија; 4) Социјалистичка република Црна Гора; 5) Социјалистичка република Србија (у којој су се налазиле Социјалистичка аутономна покрајина Косово и Метохија и Социјалистичка аутономна покрајина Војводина) и 6) Социјалистичка република Словенија.

Имајући у виду наведено друштвено, политичко и територијално уређење, после доношења Устава из 1974. године, у области материјалног кривичног права је уведен принцип подељене законодавне надлежности између федерације, република и покрајина. То је изгледало тако да су свака социјалистичка република и покрајина имале свој кривични закон, те да је постојао савезни кривични закон који је обухватао материју општег дела кривичног права и поједина међународна, политичка и војна кривична дела из посебног дела кривичног права. Дотадашње јединствено кривично право је подељено и 1. јула 1977. године је на правну снагу ступило девет кривичних закона: један савезни, шест републичких и два покрајинска кривична закона. Након доношења Устава СР Србије у марту 1989. године учињене су велике и радикалне измене у области кривичног права, те је тако републички Кривични закон из 1977. године почео јединствено да се примењује на целој територији Републике, будући да су два покрајинска кривична закона стављена ван снаге.

Кривични закон СФР Југославије (касније Кривични закон СР Југославије и коначно Основни кривични закон)¹⁸ је важио за све републике и покрајине чија су се законодавства у посебном делу (и нешто мање у општем делу – одредбе о малолетницима, заштитном надзору уз условну осуду и условном отпусту) надовезивала на овај закон.¹⁹

¹⁸ Кривични закон СФРЈ, *Службени лист СФРЈ*, бр. 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 3/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990, *Службени лист СРЈ*, бр. 35/1992, 37/1993, 24/1994 и 61/2001 и *Службени гласник РС*, бр. 39/2003.

¹⁹ Усвајањем Кривичног закона(ика) као основног кривичноправног акта, ова грана права је добила назив кривично право јер се у основи овог назива налази централни појам кривица – виност. До доношења Кривичног законика Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1929. године у нашој Републици је на снази био Казнитељни (Криминални) законик за Књажество Србију из 1860. године који је као централни појам сматрао казну (Казнитељни законик), а не кривицу (Кривични законик). У многим савременим државама и данас је за ову грану права уобичајен назив казнено право јер се у његовој основи налази појам казне. У нашем праву, поред термина кривично право, користи се и термин казнено право, али овај назив обухвата све гране права које се баве јавним деликтима (кривичним делом, привредним преступом или прекршајем), па тако казнено право обухвата: а) кривично, б) привредно-преступно и в) прекршајно или административно-казнено право (Љ. Јовановић и Д. Јовашевић, *Кривично право 1, Ојштин гео*, Београд 2003, 3).

Кривични закон²⁰ СР Србије из 1977. године са низом измена и допуна представља најзначајнији непосредни извор кривичног права у Републици Србији.²¹ Састоји из из два дела. То су: а) општи и б) посебни део. Општи део је био мањег обима и садржао је свега 46 чланова (од 1. до 46. члана). Он је представљао допунски и комплементарни део општег дела Кривичног закона СФР Југославије јер је садржавао само допунске одредбе о васпитним мерама и кажњавању малолетника, условном отпусту и заштитном надзору уз условну осуду. Посебни део овог Закона је најобимнији и најзначајнији део кривично-правног система наше земље и садржи одредбе од члана 47. до члана 256. Овај Закон је прописивао сва кривична дела која нису била предвиђена посебним делом Кривичног закона СФР Југославије, па тако и кривична дела против имовине у глави шеснаестој.

То значи да се у периоду од 1. јула 1977. године до 1. јануара 2006. године на територији Републике Србије примењивао Кривични закон СФР Југославије, Кривични закон Републике Србије (који је најобимније измене и допуне доживео априла 2003. године)²² и до 1989. године два покрајинска закона: а) Кривични закон САП Косова и Метохије и б) Кривични закон САП Војводине. Основне појмове и институте општег дела кривичног права у Републици Србији предвиђао је Кривични закон СФР Југославије (за све социјалистичке републике и покрајине) и то његов општи део²³ и делимично кривични закони СР Србије, САП Косова и Метохије и САП Војводине (општи део). Посебни део кривичног права, односно највећи број кривичних дела је био регулисан посебним деловима републичког и покрајинских кривичних закона.²⁴

Кривични закон СР Србије²⁵ из 1977. године²⁶ је у глави шеснаестој под називом: „Кривична дела против имовине” предвиђао кривична дела²⁷: а) изнуде у члану 180. и б) уцене у члану 181.²⁸

²⁰ Љ. Јовановић и Д. Јовашевић, *Кривично право 2, Посебни део*, Београд 1995, 221–224.

²¹ Више: Д. Јовашевић, *Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом*, Београд 2003.

²² Кривични закон Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 39/2003 и 67/2003.

²³ Више о општим институтима кривичног права у судској пракси: Љ. Јовановић и Д. Јовашевић, *Практикум за кривично право I, Општи део*, Београд 2002; В. Ђурђић и Д. Јовашевић, *Практикум за кривично право*, Књига прва, *Општи део*, Београд 2004; Д. Јовашевић, *Практикум за кривично право, Општи део*, Ниш 2013.

²⁴ Више: Љ. Јовановић и Д. Јовашевић, *Кривично право 2, Посебни део*, Београд 2002. године; Љ. Јовановић, В. Ђурђић и Д. Јовашевић, *Кривично право, Посебни део*, Београд 2004.

²⁵ З. Стојановић и О. Перић, *Коментар Кривичног закона Републике Србије и Кривични закон Републике Црне Горе са објашњењима*, Београд 1996, 280–282.

²⁶ Кривични закон СР Србије, *Службени гласник СР Србије*, бр. 26/1977, 28/1977, 43/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989 и 21/1990 и *Службени гласник Републике Србије*, бр. 16/1990, 26/1991, 75/1991, 9/1992, 49/1992, 51/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 1/2002, 80/2002, 39/2003 и 67/2003.

²⁷ Б. Чејовић, *Кривично право, Посебни део*, Горњи Милановац 1979, 256–259.

²⁸ Д. Јовашевић и Д. Коларић, *Практикум за кривично право II, Посебни део*, Београд 2003, 84–85.

Основни облик кривичног дела изнуде се састајао у принуђавању другог лица силом или озбиљном претњом да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине у намери да се за себе или другог прибави противправна имовинска корист. За ово је имовинско кривично дело са елементима насиља (као посебан облик принуде) била прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

Дело има и два квалификована (тежа) облика испољавања.

Први тежи облик дела за који је предвиђена казна затвора од једне до десет година постоји уколико је извршењем основног облика овог дела прибављена противправна имовинска корист у износу који прелази 850.000 динара.²⁹ Висина ове користи се утврђује према тржишним условима који су постојали у време предузимања радње извршења кривичног дела.

Други тежи облик овог дела постоји у случају уколико је радња извршења неког од преходних облика дела предузета организовано којом приликом ће се организатор и непосредни извршилац казнити затвором најмање пет година.³⁰

Кривично дело уцене³¹ је у Кривичном закону СР Србије било прописано чланом 181.³² Оно је имало само основни облик испољавања. Дело³³ се састојало у претњи другом лицу да ће се против њега или њему блиског лица открити нешто што би њиховој части или угледу шкодило чиме се оно принуди да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине у намери учиниоца да себи или другом прибави противправну имовинску корист.³⁴ За ово је дело прописана казна затвора од три месеца до пет година. По својим обележјима уцена је специфичан вид изнуде. За разлику од изнуде³⁵ овде се принуђавање не врши применом силе или озбиљне претње, већ само претњом која има специфичан карактер. Код кривичног дела уцене претња се не састоји у стављању у изглед било каквог зла, већ да ће се открити нешто што може да шкоди части или угледу лица које се принуђава на одређено чињење или нечињење или части и угледу њему блиског лица.

Имајући у виду чињеницу да се до уставних промена у Републици Србији које су извршене 1989. године на територији наше Републике су била у примени још два кривична закона³⁶: а) Кривични закон САП Косова и Метохије³⁷ и

²⁹ Основ за квалификовање овог облика кривичног дела је утврђена висина прибављене противправне имовинске користи, а која је одређена Изменама и допунама Кривичног закона из априла 2003. године (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 67/2003).

³⁰ В. Камбовски, *Кривично право, Поседен дел*, Скопље 1982, 151–152.

³¹ Б. Томковић, *Кривично право, Поседни део*, Подгорица 1998, 178–180.

³² Ж. Јовановић, *Кривично право, Поседни део*, Београд 1979, 113–114.

³³ М. Кокољ, *Кривично право, Поседни део*, Сарајево 1980, 138–139.

³⁴ Г. Митровић, *Кривично право, Поседни део*, Београд 1997, 167–170.

³⁵ Љ. Нешић, *Кривично право, Поседни део*, Београд 1984, 134–136.

³⁶ Љ. Јовановић, *Кривично право, Поседни део*, Београд 1983, 189–191.

³⁷ *Службени лист САП Косова и Метохије*, бр. 20/1977.

б) Кривични закон САП Војводине,³⁸ важно је осврнути се и на инкриминацију ових дела и у овим покрајинским законима.

Кривични закон САП Косова и Метохије је у глави петнаестој под називом: „Кривична дела против имовине” предвидео следећа кривична дела: а) изнуду у члану 149. и б) уцену у члану 150. Оба кривична дела су одређена на истоветан начин, са истим облицима испољавања, карактеристикама и обележјима бића, те прописаном казном, као и у Кривичном закону СР Србије.

Кривични закон САП Војводине у глави петнаестој која носи назив: „Кривична дела против друштвене имовине и имовине у својини грађана” у члану 142. прописује кривично дело изнуде, а у члану 143. кривично дело уцене на идентичан начин у погледу њиховог описа, облика испољавања и запређених казни као и Кривични закон СР Србије.

Осврт на кривично дело уцене у позитивном законодавству

Кривично дело уцене је у позитивном законодавству регулисано Кривичним закоником у групи кривичних дела против имовине, у 21. глави. Дело има један основни и четири тежа (квалификована) облика. Радња извршења дела се састоји у томе да учонилац запрети другом да ће против њега или њему блиског лица открити нешто што би шкодило њихових части или угледу и тиме принуде да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине у намери да за себе или другог прибави противправну имовинску корист. Казна се састоји у казни затвора од шест месеци до пет година.

Квалификаторне околности првог и другог тежег облика се састоје у висини прибављене имовинске користи у износу који прелази четрестопедест хиљада динара, односно милион и петсто хиљада динара. У првом случају је законодавац прописао кажњавање казном затвора од једне до осам година, док је у другом случају прописао кажњавање затвором од две до десет година.

Трећи тежи облик се алтернативно састоји у бављењу вршења уцене из претходних ставова или извршења од стране групе. За овај облик је прописано кажњавање од три до дванаест година затвора.

Најтежи облик уцене се састоји у случају да су основни облик дела и тежи облици дела код којих се квалификаторна околност односи на висину прибављања материјалне користи извршени од стране организоване криминалне групе. За овај облик дела је прописано и најтеже кажњавање, казном затвора у трајању од пет до петнаест година.

---

³⁸ Службени листи САП Војводине, бр. 17/1977 и 24/1977.

Закључак

Уцена је у анализираним законским текстовима кривичног законодавства 20. века основни облик радње извршења задржала у већем обиму као и своју инкриминисану форму, и што је најзначајније за историјски развој овог дела, добила је самосталну инкриминацију кривичним делом, најпре као дело привелеговане изнуде, а потом и формлано самостално дело, за разлику од законодавства 19. века које је у законодавне оквире увело само изнуду и њене облике.

Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца је за ово дело прописао кажњавање кумулативно одређену казну строгог затвора и новчану казну, дој је за дело изнуде поред строгог затвора и новчане казне, кумулативно одредио и губитак частних права. Интересантно је и то да је Кривични законик Краљевине СХС као најтежи облик уцене прописао њено извршење са изнудом у облику привидног реалног стицаја – предузимањем више истих или истоврсних дела према истом или различитим лицима: а) у виду колективног кривичног дела из заната – са намером прибављања противправне имовинске користи и б) у виду продуженог кривичног дела, за које је било прописано кажњавање казна робије до петнаест година.

У кривичном законодавству ФНРЈ законодавац прописује по први пут групу кривичних дела против државне и приватне имовине, те тако и самостална кривична дела изнуде и уцене. Тежи облик уцене је био квалификованом околношћу вршења дела у виду заната, а интересантно је и то да је покушај био кажњив (што је позитивним Закоником прописано општим нормама кривичног права). Казну је законодавац прописао само казну строгог затвора, без кумулативног одређења новчане казне.

Законодавство ФНРЈ је кривично дело уцене прописао најсличним одређењем као и позитивно кривично законодавство, али без квалификаторних околности, што значи да је ово дело имало само основни облик извршења.

Развој кривичног дела уцене кроз законодавство 20 века представља велики напредак одређења и ефикасније инкриминације овог дела у односу на претходни 19. век али и основу модерне инкриминације овог дела на којој се надограђивала његова модификација у 21. веку. Радња извршења је била скоро слично или истоветно одређена као и у данашњој примени Кривичног законика, али је законодавац прописао строжије кажњавање, посебно кумулативним одређењем казне строг затвора и новчаним кажњавањем. Ово би решење могло да послужи и данашњем законодавству, будући да се овим извршењем дела напада имовина, те би новчана казна требала да буде уведена кумулативно са казном затвором.

И на крају, али ништа мање значајно, стицај уцене са изнудом и покушај дела су били посебно кажњиви, што је данас регулисано општим институтима кривичног права. Уцене је од посебног, привилегованог облика изнуде из законодавства 19. века велики и важан помак своје инкриминације остварили у

законодавству 20. века прописивањем своје радње извршења у посебној, самосталној одредби Законика, што представља темељ инкриминације на којој се на-дограђивала данашња регулатива у смилу кажњавања њених тежих облика, али и ублажавала казна за њен основни облик извршења у односу на законодавство 20. века.

Литература

- Доленц, М. *Душанов законик*. Љубљана 1925.
- Живановић, Т. „Изнуда у српском казненом законнику”. *Архив за љравне и друшћивене науке* (Београд), бр. 5–6, 1909.
- Јантолек, С. *Душанов законик*. Скопље 1954.
- Јанковић, Т. *Кривични законик Краљевине Јујославије са љрактљичним коменћаром и љоседним одјашњењем за извођење настљаве у Жангармерији*. Нови Сад.
- Јовановић, Љ. *Кривично љраво. Поседни гео*. Београд 1983.
- Јовановић, Љ., и Д. Јовашевић. *Кривично љраво 2, Поседни гео*. Београд 1995.
- Јовановић, Љ., и Д. Јовашевић. *Практљичкум за кривично љраво I. Ојшћи гео*. Београд 2002.
- Јовановић, Љ., и Д. Јовашевић. *Кривично љраво 2. Поседни гео*. Београд 2002.
- Јовановић, Љ., и Д. Јовашевић. *Кривично љраво 1. Ојшћи гео*. Београд 2003.
- Јовашевић, Д. *Коменћар Кривичној закона Рейублике Срдије са судском љраксом*. Београд 2003.
- Јовашевић, Д., и Д. Коларић. *Практљичкум за кривично љраво II. Поседни гео*. Београд 2003.
- Јовашевић, Д. *Практљичкум за кривично љраво. Ојшћи гео*. Ниш 2013.
- Јовашевић, Д. *Кривично љраво, Ојшћи гео*. Београд 2016.
- Јовашевић, Д. *Кривично љраво, Поседни гео*. Београд 2017.
- Камбовски, В. *Кривично љраво. Поседен дел*. Скопље 1982.
- Кокољ, М. *Кривично љраво. Поседни гео*. Сарајево 1980.
- Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца. *Службене новине*, бр. 33-XVI, 9. 2. 1929.
- Кривични законик од 27. јануара 1929. године. Поседни гео. Београд 1934.
- Кривични законик Федеративне Народне Републике Југославије. *Службени лисћ ФНРЈ*, бр. 13/1951.
- Кривични закон СФРЈ. *Службени лисћ СФРЈ*, бр. 44/1976, 36/1977, 34/1984, 37/1984, 74/1987, 57/1989, 3/1990, 38/1990, 45/1990 и 54/1990, *Службени лисћ СРЈ*, бр. 35/1992, 37/1993, 24/1994 и 61/2001 и *Службени љласник РС*, бр. 39/2003.
- Кривични закон СР Срдије. *Службени љласник СР Срдије*, бр. 26/1977, 28/1977, 43/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989 и 21/1990 и

- Службени гласник Републике Србије, бр. 16/1990, 26/1991, 75/1991, 9/1992, 49/1992, 51/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 1/2002, 80/2002, 39/2003 и 67/2003.
- Кривични закон САП Косова и Метохије. Службени лист САП Косова и Метохије, бр. 20/1977.
- Кривични закон САП Војводине. Службени лист САП Војводине, бр.17/1977 и 24/1977.
- Кривични законик. Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.
- Кркљуш, Љ. *Правна историја српског народа*. Нови Сад 2002.
- Митровић, Г. *Кривично право. Поседни део*. Београд 1997.
- Нешић, Љ. *Кривично право. Поседни део*. Београд 1984.
- Николић, Г., и Т. Трајковић. „Кривична дела изнуде у законодавству Србије у 20. веку”. *Пешчаник*, бр. 15, Ниш 2017.
- Радовић, Ј. *Кривично право ФНРЈ. Поседни део*. Београд 1955.
- Радовановић, М., и М. Ђорђевић. *Кривично право. Поседни део*. Београд 1977.
- Селаковић, Н. *Душанов законик и правни трансиланти*. Београд 2007.
- Стојановић, С. „О појму претње у кривичном праву”. *НБП, Журнал за криминалистичку и право*, Београд 2013.
- Стојановић, З. *Коментар Кривичног законика: према стању Кривичног законика од 1. децембра 2019. године и према стању законодавства од 21. маја 2019. године*. Београд 2019.
- Томковић, Б. *Кривично право. Поседни део*. Подгорица 1998.
- Франк, С. *Казнено право 2. Поседни део*. Загреб 1934.
- Чејовић, Б. *Кривично право. Поседни део*. Горњи Милановац 1979.
- Чубински, М. *Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије*. Београд 1934.